

SZEIFERT JUDIT

Az ég és a föld időtlen képei

Kecskés András *Felhők* és *Betemetett* című festményciklusai

Kecskés András sorozatokban gondolkodik. Ezek a képsorok folyamatot jelölnek és folyamatosan is készülnek. Így két legújabb, 2010 óta születő sorozata, a *Felhők* és a *Betemetett* címűek is, amelyek egymással polemizáló, de közös eredőjű, ellentétesnek ható, egymást mégis feltételező és kiegészítő alapfogalom-párokkal jellemezhetők. Első megközelítésben ilyenek a fény és a sötét, a fent és a lent, a transzparens és az áthatolhatatlan, a változás és az állandóság, a dinamizmus és a statikusság, a képlékenységek és a szilárdság, a végtelen és a véges, a levegő és a föld. De alapvetően létünk két pólusát az anyagi és a szellemvilágot is megjelenítik, valamint életünk két végpontját, a születést és a halált is kijelölik ezek a műsorozatok.

Felhő

„Láttam már felhőket és foltokat a falon, amelyek szép elképzéseket keltettek bennem különböző dolgokról, és bár e foltokban egyetlen részecske sem látszott tisztán, mégsem hiányzott belőlük a mozgás vagy más gesztusok tökéletessége.” – írja Leonardo a festészetről szóló írásaiban.

Aki a felhőket nézi, az fantáziájának enged szabad utat. Kalandozik a felhőformák által keltett, képzeletében kirajzolódó alakzatok gazdag lehetőségének világában. A pillanatnyi állapotnak, illetve a felhő alakjában bekövetkező folyamatos változásoknak megfelelően egész történeteket vizionál maga elé, sokszor játszadozik képzelőerejével, és ugyanabban a foltban más-más alakzatot vél kirajzolódni. Álmodozik, de képzeletét folyamatosan valóságsejtmensekhez viszonyítva alakítja ki. Ugyanakkor éppen a felhők, az égi szférához való tartozásuk kapcsán, transzcendens tartalmak asszociációját is keltik. Hiszen a felhő légies, víziószerű. Ellenállás nélkül sodródik és alakul, kitöltve a rendelkezésére álló teret, vagy éppenséggel elnyelve és átengedve bármit, ami belép látszólagos határain belülre.

Kecskés András sorozatán (ahogy azt címe is jelzi) felhők jelennek meg. Azonban, ha nem tekintjük őket másnak, pusztán felhőképződményeket ábrázoló képeknek, akkor leegyszerűsítjük azt a problémát, ami elé az alkotó saját magát és bennünket, nézőket állít.

Valóban lehet(ne) a képtéma csupán a felhő, amely az előbb leírtak alapján, megmozgatja a szemlélő fantáziáját, s ki-ki azt láthat az általa határolt foltokba, amit akar. Ilyen értelemben értelmezhetnénk ezeket a művek pszichológiai teszteként (mint a Rorschach által kitalált és alkalmazott módszert). Bár ez a képzetársítás indokolt, mégis ezeken túlmutat a valódi festői szándék. Hiszen Kecskés András jelen képei festészeti, tematikai és filozófia síkon egyszerre közelítik meg az általuk felvetett problematikát.

Alapvetően kétféle felhőábrázolás jelenik meg a sorozaton belül. Az egyik, a sűrűbb, egymást fedő ecsetvonásokból képzett faktúrával alakított sötétebb, a másik a szfumátós, levegőszerűbb atmoszférát érzékeltető világosabb tónusú felhő. A két típus kétféle festésmódot sejtet, pedig Kecskés András ugyanazzal a módszerrel, egymást fedő festékrétegekkel alakította ki a levegő közeget érzékeltető felületet, mégis egészen más hatást érve el általa. Mindkét esetben a sötét és világos kontrasztja is megjelenik. A nagyobb méretű képen a sötétzöld háttérből kirajzolódó világosabb felhőpamacs vihar hatását kelti. A kisebb képeken látható világos

rózsaszínes, lilás ködszerűen derengő, néhol tölcsérszerűen kavargó felhő dinamikája ellenére nyugalmat áraszt, és fehér összhatást kelt, amit az alatta megjelenő sötét sáv még inkább fokoz.

Ugyancsak kétféle típus található a felhő-ikonográfiában is. Az egyik az istenség titokzatos megmutatkozásának jele, az ember számára megismerhetetlen világ fátyla, ami áttetsző, hálószerű selyem- vagy pamutszövet hatását keltve átereszti az isteni fényességet, de ugyanakkor titokzatosságba is burkol. Ez a fátyolszerű közeg jelenik meg Kecskés András felhőképeinek előbb említett csoportján, és általa a transzparencia kérdéskörét vizsgálja a festő. Ezeket a hártyszerű festői faktúrákat, mint már említettem, több egymásra rakódó festékréteg halmozásával éri el. A másik ikonográfiai típus a sötét, sűrű, áthatolhatatlannak tűnő, árnyékot vető és elrejtő felhő, amely sokszor Isten haragjának jelképe. A kék égbolton úszkáló bárányszerű felhők, vagy a fátyolosan átsejlt fénnel telített közeg nyugalmaival szemben a nehéz, sötét viharfelhők jelenléte nyomasztó és nyugtalanító. Kecskés András színhasználata sokszor monokrómnak tűnik, de festői felületeit több különféle színrétegből alakítja. Még a fény ábrázolására sem minden esetben a pasztelles árnyalatokat használja, sokszor a sötét színek által jeleníti meg azt – vannak sötétzöldekből felderengő világos foltok, illetve a mélykékek és szürkék változataival megfestett, éjsötét felületek is.

A felhő-szimbolika az előbbieken vázolt jelentéstartalmakon túl, az éggel való kapcsolatra, a szárnyalásra, illetve a végtelenre, a szabadságra is utal. Ez az értelmezés konkrétan is megjelenik a *Szabadságlátogatás I-II.* címet viselő képeken. A közvetlen látványból, a klasszikus felhőábrázolásból kiinduló kompozíciók elsődleges síkja a bentről kifelé tekintő ember perspektívája, amelyet a tömör sötét sáv (házfal) és a kék égbolton megjelenő fehér felhők kontrasztjával érzékeltet. Míg az egyik képen a sötét rész csaknem fekete keretként zárja körül az égbolt egy darabját, addig a másik, vertikális tagolású festménynek csak a jobb oldalán jelenik meg a szürkésbarna falfelületet idéző keskeny részlet. A kontraszt alkalmazása még inkább kihangsúlyozza a két közeg (a szilárd házfal és a légnemű felhő) különbségeit, így a most vizsgált két sorozat szempontjából is meghatározó jelentősége van.

A felhők olyan égi jelenségek, amelyek vízből keletkeznek. „És monda Isten: Legyen mennyezet a víz között, amely elválasztja a vizeket a vizektől. Teremté tehát Isten a mennyezetet, és elválasztá a mennyezet alatt való vizeket a mennyezet felett való vizektől. ... És nevezé Isten a mennyezetet égnek: és lőn este, és lőn reggel, második nap.” (Mózes I. 1, 6-8.) – ahogy a *Teremtés* könyvében is olvasható, a víz és az ég eredete azonos. Kecskés András képein a felhők – túl az ég felé való törekvésen – szoros összefüggésben állnak a négy őselem közül nem csak a levegővel, hanem a vízzel is. Ez a mozzanat látszólag újabb határvonalat jelent a *Betemetett*-sorozat földre asszociáló tartalmaival szemben, ugyanakkor az őselemek megjelenítése (a *Felhők* a levegő és a víz, a *Betemetett* pedig a föld) közös nevezőt is jelent a két műsorozat között.

Föld

A föld szimbolikusan úgy áll szemben az éggel, a felhővel, mint a passzív princípium az aktívval, a megnyilvánulás női aspektusa a férfi aspektussal, a sötétség a fénnel, a jin a janggal, a kötöttség a szárnyalással, a tömörség, rögzítettség, statikusság és sűrítettség a szubtilis, szárnyaló természettel, a feloldódással. A föld egész életünket végigkíséri, a születéstől a halálig. A föld befogadó közeg, és egyben táptalaj, tehát a termékenység, a(z) (új)születés, és áttételesen az anyaság, a nőiség szimbóluma. Majd a földnek adjuk vissza porhüvelyünket, amelyből eltávozott az élet, így a föld

egyben az elmúlás és az enyészet jelképe is. A felhő ugyanígy mindkét jelentéstartalmat, a születést és a halált is magában hordozza, hiszen a hit szerint a születendő gyermek lelke egy felhő szélén ülve várakozik, illetve a halál után a lélek ugyancsak az égi világba távozik.

A föld talaj a lábunk alatt, meg tudjuk fogni. Így a látható világ jelképe, amelyet értelmünkkel be tudunk fogadni és meg tudunk érteni. A felhő egyértelműen anyagtalanságával és égi szférához való kapcsolódásával azt a szellemvilágot képviseli, amely tudatunk számára titokzatos és felfoghatatlan, így örök rejtély marad.

Kecskés András alkotásainak metafizikus festésmódja korábbi sorozatai esetében is a tapasztalaton túli világba vezetett. A *Betemetett*-sorozat festői módszerei is eltérnek a *Felhőkétől*, hiszen a *Betemetett* című mű-együttes nagyobb, homogénebb felületekből épül. Az áthatolhatatlan közeg érzetét nem csak a sötét színek, az egymásra rétegzett felületek adják, hanem Kecskés András az ellenpontozás eszközét itt is használja. A *Felhők* pandanjaként, ezeken a képeken a fény keskeny sávokban, apró réseken, hasítékokon keresztül szüremkedik be itt-ott. A sorozat különböző képein más és más szeleteket nyit meg a fénynek, néhol csavarodó, egymást átható felületek között szűrődik be egy-egy fénycsóva. A kisebb képek olykor láda, doboz, koporsó szegmensére emlékeztetnek, amelyek fekete sötétségébe zárva belülről láthatjuk, ahogy illesztékeiken keresztül beszivárog egy-egy fénypászma. Ezeken a képeken a *Felhők* említett szabadságérzetével polemizálva, a bezártság, az ott érezhető végtelenséggel ellentétben a véges, lezárt érzet kerül előtérbe. Más műveken a kis képfelületen nagyobb léptékű terek, pincebelső, oszlopcsarnokok bontakoznak ki, ahol a fényforrást nem látjuk, de a tértagoló elemek között derengő fénynyalábok éreztetik a téri mélységeket, a rideg atmoszférát.

A *Betemetett*-sorozat újabb tartalmi tárulnak fel két nagyobb méretű festményen, a *Betemetett jelek* és a *Betemetett viszonyok* címűeken. Ezek a képek nem csak méretükkel, de színhasználatukban is eltérnek a sorozat többi darabjától. A *Betemetett jeleken*, okkeres színvilága által, a fény dominál, másrészt az okker-arany szimbolikája az időtlenség asszociációját kelti. Ezen a homogénebb felületekkel alakított kompozíción megjelenő geometrizáló, de letompított élű, félig elmerült szögletes formákat sötétbarna foltok teszik még plasztikusabbá. A sötét alakzatok ugyanakkor téri játékot is eredményeznek, általuk a ki-beforgathatóvá válik a mértani rendszer, így a képtérben megváltoztathatóak a viszonyok. A jelek süllyednek-emelkednek, attól függően, hogy a sötét-világos részletek térbeli helyzetét hogy határozzuk meg a magunk számára. A kubusokká redukált formák egyszerűek, közérthetőek, mégis a nézőkre bízott zárt vagy nyitott értelmezésük tovább tágítja a téri viszonyokat, a kép tere meghosszabbodik, megnyílik a néző terének irányába. A szemléllők bekerülnek a kép a terébe, illetve a formák kilépnek a valós térbe. Az átjárhatóság, a transzcendens értelmezések által a kép metafizikus tartalmi még jobban felerősödnek. A másik nagyobb méretű kép, a *Betemetett viszonyok* sok tekintetben, így az átjárhatóság és a téri relációk ki-beforgathatósága szempontjából hasonló. Ugyanakkor festésmódjában eltér; itt apróbb ecsetvonásokból, puhán omló faktúrák keletkeznek. A zöldes színek és a felületképzés organikussá változtatják a képfelszínt, így a gúlaszerű mértani alakzatok szinte feloldódnak ebben az élő közegben. Ez a két kép jelzi tartalmilag a legtöbb rokonságot a felhő-képekkel, ugyanakkor közvetlen kapcsolatot mutatnak a *Park 1-2.* című festményekkel, illetve folytatásai a korábban festett metafizikus tereknek is. Itt is terek keletkeznek, amelyeket Kecskés András geometrikus testek áthatásából, azok ki-beforgatásából

épít fel. Faktúraképzésük organikus jellege viszont egyértelműen a *Park*-sorozattal függ össze. Tulajdonképpen a *Metafizikus*- és a *Terek*-sorozat „tárgyatlanított” vagy pontosabban emblematicus egyszerűsített, organikus faktúrájú változatai ezek a festmények. A „betemetett” jelző itt utal a korábbi művek konkrét formáinak elhagyására, így a tartalmi jelentések hangsúlyozása kerül előtérbe. Tehát a betemetés jelen esetben – ugyanúgy ahogy a *Felhők*-sorozatnál a derengő elfedés – a megmutatás, a feltárás és a kitérő festői eszközévé válik.

Kecskés András szereti a feszes, szerkesztett kompozíciós rendet. Minden festménye átgondoltan kialakított konstrukcióra épül. A könnyednek ható, lebegő kompozíciókat is minden esetben gondos, aprólékos tervező és kivitelező munka eredményezi. Hogy mégsem érezzük kimódoltnak, azt hol a témaválasztással, hol a faktúraképzéssel éri el. Hiszen a felhő-tematika képzeletet felszabadító gazdag formajátéka tompítja a szerkesztett kompozíciók szigorúságát, míg a betemetett-képek mértánias formái sokszor organikus felületekben oldódnak fel.

Mint utaltam rá, mindkét sorozat tartalmilag magában rejtje a keletkezéstől a halálig terjedő valamennyi mozzanatot. Születés, élet, elmúlás. Mind az idő folytonosságát jelzik. A föld és a felhő tehát végső soron az idő szinonimája, de ugyanakkor pandanja is. Míg az idő örök, elpusztíthatatlan, beláthatatlan idea, addig a föld pusztulásra ítélt véges anyag, a felhő pedig változásával, átalakulásával, elillanásával szintén a végtelen mellett a végességet is szimbolizálja. Úgy is mondhatnánk: az idő a földben materializálódik, rajta keresztül nyer érzékelhető minőséget. A felhő pedig átalakulásával az idő létünk során okozott változásaira, ugyanakkor az idő érzetünk szerinti körforgására is utal. Az idővel való kapcsolatot jelzi továbbá a festésnél alkalmazott rétegzett faktúrakialakítás, valamint a sorozatok készítését feltételező folyamatossága is.

Kecskés András mindkét most bemutatott sorozata azt az aprócska, hajszálvékony hasadékot, határvonalat mutatja meg, amely a kezdet és a vég, a fent és a lent, a kint és a bent, az igen és a nem, vagy a semmi és a végtelen között húzódik, ami összeköti és egyben elválasztja, ezáltal ellentétes előjelűvé változtatja a közös tőről fakadó, alapvetően azonos kategóriákat.

Képei felhőbe burkolva, földbe, formákba temetve tárják fel a létezés alapvető kategóriáit, amelyeket organikus foglatba zár az idő.